

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора

Мельник Мар'яни Іванівни

на дисертаційну роботу Маслака Олександра Олександровича

«Формування та розвиток систем кластеризації національної економіки»

подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук

за спеціальністю 08.00.03 – економіка і управління національним

господарством

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її зв'язок з

науковими програмами, планами, темами

У сучасних умовах трансформації національної економіки розвиток систем її кластеризації і вибір їх оптимальних форм виступає основним чинником конкурентоспроможності економіки, адже сприяє локалізації ділової активності, формуванню «точок зростання», забезпеченню розвитку міжрегіонального та внутрірегіонального співробітництва. Кластери є осередками координації і акумуляції економічних та соціальних взаємозв'язків між окремими регіонами чи країнами, а їх розвиток сприяє формуванню конкурентних переваг окремих територій та країни загалом. Зокрема, за рахунок: локалізації транснаціональних корпорацій і, відповідно, міжнародних виробничих мереж з перевагами впровадження та концентрації інновацій; розвитку інноваційних кластерів на основі інтернаціоналізації економічних відносин та підключення до глобальних інноваційних систем з високою мобільністю; активізації знань та комунікацій, можливостей інкорпорування місцевих акторів і організацій в глобальну мережу комунікацій; інституційних, ринкових та структурних трансформацій як чинників територіальної привабливості.

Створення галузевих, інноваційних та транскордонних кластерів є одним з пріоритетів соціально-економічного розвитку регіонів України, який затверджених відповідними стратегічними і програмними документами. Проте, на сьогоднішній день особливо важливими залишаються питання впорядкування термінології дослідження систем кластеризація національної

економіки, виділення її форм, систематизації проблем інституційного та організаційного забезпечення, напрацювання єдиного методичного інструментарію до оцінювання потенціалу та економічних ефектів кластеризації бізнесу, обґрунтування державної кластерної політики. Вирішення цих завдань набуває особливої гостроти в умовах децентралізації управління та необхідності посилення власного економічного потенціалу окремих територій. Все це вказує на актуальність та своєчасність теми дисертаційної роботи Маслака О.О., яка має важливе теоретичне і практичне значення.

Виконання дисертаційної роботи відповідає проблематиці наукових досліджень кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» «Розвиток процесно-структурованого менеджменту в умовах транскордонного співробітництва підприємств» (номер державної реєстрації 0117U001463), у межах якої автор запропонував модель управління кластеризацією, яка ґрунтується на гнучкому впливі ключових чинників національного господарства.

Дисертаційна робота виконувалася в рамках наукових досліджень Національної металургійної академії України: «Моделювання економічної поведінки та стратегії розвитку суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0116U008360), у межах якої автор окреслив сутність системної взаємодії складових кластерного розвитку, розглянув склад керуючої та керованої підсистем кластерів; «Сучасні методи та фінансово-економічні механізми управління суб'єктами господарювання регіону» (державний реєстраційний номер 0117U002349), у межах якої автор окреслив роль кластеризації у забезпеченні інноваційного розвитку на мікрорівні; «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм власності» (державний реєстраційний номер 0107U001146), у межах якої автор виділив стадії кластеризації економіки та сформував типологію моделей забезпечення кластеризації національної економіки, запропонував порядок урахування рівня безпечного інноваційного розвитку при формуванні стратегії ціноутворення на інноваційну продукцію та при визначенні остаточної ціни.

Результати досліджень використанні при розробленні НДР Одеського національного університету ім. І.І. Мечнікова «Дослідження пріоритетних напрямів регіональної політики в економічній сфері» (державний реєстраційний номер 0110U007602), у межах якої автор запропонував рекомендації із оцінювання потенціалу кластеризації регіонів і визначення фінансових ресурсів кластеризації.

Рівень обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність і новизна

Достовірність та обґрунтованість основних наукових положень, методичних розробок, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується методологією дослідження, основою якої є фундаментальні положення і принципи теорій державного регулювання, інноваційного розвитку національної економіки, економічної конвергенції та інтеграції, концепцій кластероутворення та дифузії інновацій, інтегрованих економічних систем. Висновки і рекомендації дисертації достатньо обґрунтовані, що підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях та впровадженням у господарську практику.

Об'єктивність результатів проведеного дослідження підтверджується також коректним та методологічно виправданим застосуванням різнопланових методів, серед яких: теоретичного узагальнення та систематизації, групування, аналізування і синтезу, порівняння, кореляційно-регресійного аналізу, експертних оцінок, матричні методи, економіко-математичного аналізування, удосконалений метод радарів тощо.

Обґрунтованість отриманих дисертантом висновків та рекомендацій забезпечується опрацюванням 673 літературних джерел, серед яких фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних фахівців; використанням законодавчих та нормативно-правових документів, дані фінансового, статистичного та управлінського обліку підприємств, а також широкого масиву офіційної вітчизняної статистичної інформації з питань інноваційного

розвитку та кластеризації економіки, зокрема, формування систем кластеризація на національному рівні. Це свідчить про високий рівень володіння автором проблематикою дослідження.

Сформульована мета, що полягає у розробленні теоретичних положень та науково-методологічних і практичних рекомендації щодо формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, а також поставлені завдання повністю реалізовані у ході дослідження, результати якого відображені у роботі, а також в узагальненому вигляді сформульовані у висновках до кожного з розділів і у загальних висновках дисертації, що виносяться на захист (с. 25-28 тексту автореферату).

Усі наукові положення сформовані Маслаком О.О. самостійно та відображають внесок дисертанта в розвиток економічної науки. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та авторефератом, основними науковими працями дисертанта дозволяє визначити найвагомими науковими результатами, що характеризуються новизною і були отримані особисто здобувачем, такі:

– вперше розроблено методологію гнучкого управління кластеризацією, яка передбачає застосування кожного із ключових факторів впливу (фінансового, наукового, інфраструктурного, освітнього важеля) залежно від рівня дії таких чинників: етапу кластеризації, наявності ресурсів, рівня розвитку міжнародних економічних відносин, рівня розвитку промисловості, суміжних і підтримуючих видів економічної діяльності, рівня інфраструктурного забезпечення (с. 379-387 дисертації, с. 23-25 автореферату);

– обґрунтовано механізм формування і розвитку систем кластеризації національної економіки з позицій функціонально-структурного, а також системно-рівневого та структурного підходу (с. 26 автореферату, с. 410-415 дисертації);

– розвинуто загальні (передбачають дослідження географічного розміщення кластерів, механізму їх функціонування, кількості учасників, їх характерних рис тощо) і спеціальні (передбачають визначення потенціалу

кластеризації, кластерних можливостей регіонів чи результатів впровадження кластеризації) методи дослідження кластеризація (с. 13 автореферату, с. 139-142 дисертації);

– дістали подальший розвиток визначення поняття «кластеризація», її цілісні та адитивні властивості (с. 379-387 дисертації, с. 23-25 автореферату); здійснено типологію факторів, які визначають кластеризацію національної економіки (с. 264-269 дисертації, с. 18 автореферату);

– розвинуто класифікацію чинників впливу на формування і розвиток систем кластеризації національної економіки шляхом виділенням груп економічних, політичних, соціальних, законодавчих чинників і чинників інноваційного спрямування (с. 118-120 дисертації, с. 12-13 автореферату).

– удосконалений інструментарій оцінювання рівня загроз кластеризації національної економіки, який вирізняється з-поміж існуючих тим, що передбачає визначення інтегрального показника загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки на основі реалізації низки визначених етапів (с. 14-15 автореферату, с. 190-193 дисертації);

– набула розвитку послідовність аналізування перспектив розвитку систем кластеризації національної економіки, що, на відміну від існуючих, передбачає використання удосконаленого методу радарів для визначення імовірності об'єднання кластерів відповідних видів економічної активності (с. 15-17, табл. 2, рис. 2 автореферату, с. 135-151 дисертації);

– розроблено алгоритм врахування кластеризації національної економіки при ціноутворенні на інноваційну продукцію на етапі визначення його стратегії та при розрахунку остаточної ціни, що ґрунтується на використанні матричних методів, призначених для визначення стратегії ціноутворення з урахуванням рівня загроз формування систем кластеризації національної економіки (с. 23 автореферату, с. 363-370 дисертації);

– запропоновано удосконалену модель фінансового забезпечення діяльності кластера, яка містить етапи забезпечення фінансовими ресурсами кластерів і пропоновану участь банківських структур у їх діяльності залежно від рівня розвитку фондового ринку (с. 314-318 дисертації, с. 21, рис. 4

автореферату);

– обґрунтовано порядок використання формальних і неформальних заходів із підвищення інформаційної складової у процесі формування систем кластеризації національної економіки (с. 350-354 дисертації, с. 23 автореферату).

До позитивних аспектів дослідження слід віднести логічний зв'язок та єдиний підхід і послідовність отримання результатів, спадковість ідей при переході від одного розділу до наступного.

Зміст та завершеність дослідження

Дисертаційна робота Маслака О.О. є завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному науковому рівні. Структура поданого матеріалу роботи логічна й гармонізована. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретичні засади кластеризації національної економіки» досліджено категорійний апарат за проблемою, уточнено визначення поняття «кластеризація». Її розглянуто як процес створення кластерів та інших мережевих структур, що дозволяє сформувати конкурентні переваги (регіонів, держави, підприємств) та досягти їх конкурентоспроможності; забезпечити швидке економічне зростання, економію витрат (на масштабах виробництва), отримати синергетичні ефекти; сприяти розвитку національної торгівлі, її інфраструктури та формуванню сприятливого ділового оточення; вирішити проблеми підприємств, видів економічної діяльності, економіки загалом; створити технологічні зв'язки, призначені для реалізації потенційних переваг учасників кластерів (с. 48-50). Це дозволило виявити її цілісні та адитивні властивості (с. 52). У роботі кластеризацію розглянуто згідно положень системного підходу (с. 76-77), а

також досліджено теорії і концепції кластеризації національної економіки (с. 91-104).

У другому розділі «Аналізування чинних систем кластеризації національної економіки» вивчено методи дослідження кластеризації, які поділено на 2 групи: загальні (дослідження географічного розміщення кластерів, механізму їх функціонування, кількості учасників, їх характерних рис тощо) і спеціальні (визначення потенціалу кластеризації, кластерних можливостей регіонів чи результатів впровадження кластеризації тощо) (с. 140-142). Шляхом їх використання оцінено динаміку кластеризації національної економіки, здійснено характеристику промислових кластерів і розраховано рівень їх конкурентоспроможності (с. 149-176).

Шляхом використання удосконаленого методу радарів у процесі реалізації низки етапів (формування множини якісно-кількісних критеріїв (конкурентоспроможність продукції; індекс фондоддачі; індекс використання трудових ресурсів; темп зростання частки ринку; індекс рентабельності продукції; індекс матеріалоемності; ефективність сукупних виробничих витрат; кількість підприємств у кластері; рівень оптимізації бізнес-процесів (внутрішньокластерної взаємодії); кількість працюючих; індекс експорту; рівень спеціалізованої освіти; рівень спеціалізованої матеріальної інфраструктури; наявність асоціацій; рівень цільового фінансування; рівень самофінансування; рівень фінансування експорту; мінімальний коефіцієнт обороту; накладні витрати виробництва; швидкість товароруху), обчислення їх фактичного (емпіричного) та бального (експертного) значення, оцінювання вагомості критеріїв, формування графіку радарів, визначення площ багатокутників кластерів, розрахунок імовірності кластеризації, забезпечення зворотнього зв'язку) оцінено перспективи розвитку кластеризації національної економіки та формування її систем (с. 188-201).

У третьому розділі «Концептуальні засади формування та розвитку системи кластеризації національної економіки» вивчено фактори формування систем кластеризації, які вперше поділено на 2 групи: мотиватори і загрози (с.

209-213). Досліджено чинне нормативно-правове поле кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку та діяльність міжнародних організації щодо її забезпечення (с. 220-232). У результатів вивчення моделей забезпечення кластеризації, здійснено концептуально постановку модель формування кластеризації національної економіки, що передбачає підготовчу, проектну та результативну фазу (с. 232-247). У дисертації розвинуто методи оцінювання та запобігання ризиків при формуванні і розвитку систем кластеризації національної економіки (с. 264-269).

У четвертому розділі «Фінансово-інвестиційне забезпечення формування та розвитку системи кластеризації національної економіки» досліджено фінансові ресурси кластеризації, на підставі чого вивчено роль банківської системи у підтримці кластеризації промисловості (с. 292-315). Це дозволило узагальнити етапи фінансового забезпечення діяльності кластера та роль банківської структури у ньому (с. 316). У дисертації розвинуто механізм підсилення інформаційної складової кластеризації національної економіки (с. 352-353). Шляхом використання матричних методів, у дисертації удосконалено порядок урахування впливу кластеризації на ціноутворення для інноваційної продукції на етапі визначення його стратегії та при розрахунку остаточної ціни (рис. 363-370).

У п'ятому розділі «Державне управління системами кластеризації національної економіки» сформовано концепцію гнучкого управління кластеризацією, яку слід реалізувати залежно від рівня ключових чинників: етапу кластеризації, наявності ресурсів, рівня розвитку міжнародних економічних відносин, промисловості, суміжних і підтримуючих видів економічної діяльності, інфраструктурного забезпечення. При цьому ключовими її інструментами є фінансове забезпечення, наукова сфера, освіта, інфраструктура, міжнародна сфера (с. 379-387). З метою урахуванням особливостей механізму формування і розвитку систем кластеризації національної економіки обґрунтовано функціонально-структурний, а також системно-рівневий та структурний підходи до його забезпечення та розвинуто

нормативно-правове поле кластеризації у контексті дії рекомендованого механізму (с. 410-415). У дисертації також обґрунтовано можливість створення національного кластерного бюро при президентові України (с. 426-442).

Наприкінці кожного із розділів наведено висновки, які є узагальненням досліджень, на їх основі сформовані практичні рекомендації. Це вказує на їх практичну спрямованість. Слід відзначити те, що наукові завдання, отримана наукова новизна та висновки дисертації взаємопов'язані. Усі результати отримані автором особисто.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що дисертація Маслака Олександра Олександровича на тему «Формування та розвиток систем кластеризації національної економіки» є завершеною роботою, де логічно і змістовно представлено результати теоретичного узагальнення і нового вирішення важливої науково-прикладної проблеми розроблення теоретичних положень та науково-методологічних і практичних рекомендацій щодо формування і розвитку систем кластеризації національної економіки.

Практична цінність положень, результатів та висновків дисертаційної роботи

Практичну цінність мають отримані Маслаком О.О. у процесі дослідження наукові результати, які можуть бути використані при формуванні і розвитку систем кластеризації національної економіки. Зокрема, представляють інтерес такі положення:

- матриці визначення стратегії ціноутворення з урахуванням рівня загроз формування і розвитку кластеризації національної економіки;
- механізм забезпечення формування і розвитку систем кластеризації національної економіки з позицій функціонально-структурного, а також системно-рівневого та структурного підходу до його проектування;
- інструментарій оцінювання перспектив кластеризації національної економіки;

– модель гнучкого управління кластеризацією, що передбачає різний нормативний вплив залежно від дії ключових чинників національного господарства.

Висновки та пропозиції дисертаційного дослідження впроваджено на ЛКП «Львівелектротранс» (акт упровадження № 02/1508 від 24.10.2017 р.), ПП «МД ПЛЮС» (акт упровадження від 19.11.2018р.), ПАТ «ОКСІ БАНК» (довідка про впровадження № 3110-789 від 31.10.2017 р.), ТОВ «Українська деревообробна компанія» (довідка про впровадження від 19.12.2017 р.), у навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка».

Результати дисертаційної роботи впроваджено Національним банком України під час дослідження та забезпечення фінансових ресурсів кластеризація (довідка № 55-007/72540 від 25.10.2017 р.); Міністерством фінансів України при здійсненні фінансового забезпечення діяльності кластеру (довідка від 17.12.2018 р.); Фондом розвитку інновацій Господарсько-фінансового департаменту Секретаріату Кабінету Міністрів України підчас удосконалення чинної нормативно-правової бази у сфері створення сприятливих умова для ведення підприємницької діяльності (довідка № 93-03/2019 від 13.03.2019 р.); Департаментом економічної політики Львівської обласної державної адміністрації при дослідженні потенціалу кластеризації Львівської області за обсягом виробленої продукції та чисельністю найманих працівників (довідка № 1-11-3924 від 31.10.2017 р.); Львівською торгово-промисловою палатою при впровадженні в регіоні концепції гнучкого управління кластеризацією (довідка про впровадження № 19-08-5/11003 від 09.11.2018 р.).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Наукові результати, що викладені у дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї і положення, які є результатом особистої роботи

здобувача, на що вказано у переліку наукових праць, представлених в авторефераті (с. 28-38). У цій роботі матеріали та висновки кандидатської дисертації не використовувалися.

За основними результатами дослідження автора опубліковано 73 наукові праці, з яких 15 монографій (1 з яких одноосібна), 25 статей у наукових фахових виданнях України, з них 3 статті у виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз, 2 статті у виданнях України, які включені до наукометричних баз, 4 статті в наукових періодичних виданнях інших держав, 27 тез доповідей науково-практичних конференцій і симпозіумів. Апробація результатів дисертації відбувалась на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Положення роботи, наукові і практичні результати розкриті повністю. Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає встановленим вимогам щодо публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Зміст основних публікацій та автореферату повністю відповідає основним положенням, висновкам і рекомендаціям дисертаційної роботи.

Основні положення та результати дослідження, наукові висновки і рекомендації доповідались та одержали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях.

Відповідність теми дисертації профілю спеціальності

Дисертація Маслака О.О. виконана державною мовою, стиль дисертації відповідає вимогам, які висуваються до докторських дисертацій, характеризується логічністю, обґрунтованістю, структурованістю, послідовністю.

Представлені автореферат, рукопис дисертації та графічний матеріал у повній мірі відображають зміст роботи, відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка і управління національним господарством, вимогам п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Не заперечуючи важливість, наукову новизну та оригінальність дисертаційного дослідження, доцільно зупинитись на певних дискусійних моментах:

1. Автором здійснено докладний аналіз теоретико-концептуальних підходів до кластеризації національної економіки (підр.1.1-1.2), неодноразово використовуються поняття «мережева взаємодія» та «мережеві структури». Водночас теоретичні положення мережевої економіки, закладені Р. Вайбером, К. Келлі, Дж. Фарреллом, Н. Луманом, М. Кастелсом, залишаються поза увагою дисертанта.

2. Дискусійним є твердження автора, що «формування і розвиток систем кластеризації національної економіки слід віднести до інтеграційних процесів мікрорівня.... Інтеграційні процеси мікрорівня здійснюють у горизонтальній, вертикальній та змішаній формах» (ст. 89). Проте, автор не враховує мезорівневий зріз дослідження систем кластеризація, зокрема, таких як транскордонні кластери і мережі регіонального характеру.

3. На ст. 86 автор стверджує, що для забезпечення досконалого розуміння поняття кластеризації та її місця у системі економічних процесів національної економіки слід враховувати їх поділ за сферами впливу (рис. 1.9). Проте, недостатньо продуманим та дещо суб'єктивним є віднесення економічних процесів за впливом на макро- та макрорівні, а також немає пояснення практичного застосування цього поділу в контексті визначення ролі кластеризації у системі економічних процесів.

4. У підрозділі 2.2 автором здійснено оцінювання потенціалу кластеризації на прикладі Львівської області, де для обґрунтування створення галузевих кластерів обрані показники щодо зайнятості та виробленої продукції (ст. 183-186). «Кластеризація передбачає створення кластерів, що за своєю сутністю є особливими утворенням підприємств, освітніх закладів, органів місцевого самоврядування та інших підтримуючих інститутів...» (ст. 63).

Проте, відсутність серед досліджуваних параметрів показників, які б враховували не лише потенціал бізнесу, але й повнішу характеристику кластерних систем в контексті тріади «влада-наука-бізнес», обумовлюють спірність отриманих результатів, а також не дозволяють дослідити потенціал для створення міжгалузевих кластерів.

5. Методологія дослідження процесів кластеризація, яка запропонована автором (ст.176-178) передбачає розрахунок потенціалу кластеризації регіонів на основі коефіцієнтів спеціалізації, локалізації та рівня виробництва на душу населення. На нашу думку, локалізацію видів економічної діяльності на певній території, безумовно, слід розглядати як важливу передумову формування кластерів, однак критично важливим є не лише локалізація діяльності, але й потенціал співпраці бізнесу у кожному конкретному регіоні. Адже саме корпоративна культура бізнесу кожного конкретного локалітету, інколи навіть всупереч макроекономічним розрахункам, стає каталізатором кластеризації. Кластери, утворені на базі спільної корпоративної культури, стають дієвими інтеграційними утвореннями на протигагу фіктивним асоціативним об'єднанням.

6. У підрозділі 3.1 детально проаналізовано фактори формування систем кластеризації, які поділено на мотиватори і загрози. Автору доцільно було б структурувати їх залежно від етапів життєвого циклу розвитку кластерів, які розглянуті автором в розділі 1. Це забезпечило би глибше розуміння загроз і мотиваторів кластеризації національної економіки, а також дозволило б більш обґрунтовано підійти до розробки диференційованої кластерної політики на різних етапах життєвого циклу кластерної екосистеми.

7. Серед сфер охоплення державного планування систем кластеризації національної економіки (підр. 5.2) випадає сфера професійно-технічної освіти, яка, як відомо, є основною трудоворесурсною складовою формування кластерів, особливо промислових, що обумовлюється, насамперед сучасними процесами посилення освітньо-виробничої інтеграції та запровадження системи дуального формату підготовки кадрів. На нашу думку, розробка інструментів та заходів розвитку професійно-технічної освіти в рамках кластерної політики

є одним з пріоритетних завдань на сучасному етапі розвитку національної економіки.

Однак, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Маслака О.О., виконану на належному теоретико-методологічному і методичному рівні.

Загальний висновок

Дисертація Маслака О.О. на тему «Формування та розвиток систем кластеризації національної економіки» є завершеним науковим дослідженням, яке присвячене вирішенню актуальної наукової та практичної проблеми щодо формування і розвитку систем кластеризації національної економіки.

Автореферат дисертації відображає усі наукові положення, що захищаються.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами дослідження.

Тема роботи, об'єкт і предмет дослідження, її зміст, основні положення та висновки відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка і управління національним господарством.

Згідно існуючих вимог, положення та результати дисертаційної роботи опубліковано у фахових виданнях, у виданнях, які входять до наукометричних баз даних та іноземних періодичних наукових виданнях.

Результати дисертаційної роботи доповідались автором і обговорювались на науково-практичних конференціях та семінарах і знайшли своє практичне застосування.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що за своїм змістом, оформленням, актуальністю, глибиною вирішення наукових проблем, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів дисертація Маслака Олександра Олександровича на тему «Формування та розвиток

систем кластеризації національної економіки» відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, зокрема пунктам 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013 р. зі змінами і доповненнями), а її автор, Маслак Олександр Олександрович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка і управління національним господарством.

Офіційний опонент,

доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу просторового розвитку
ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М.І. Долішнього
НАН України»

М.І. Мельник

Підпис д.е.н., проф. Мельник М.І.
засвідчую: Вчений секретар
ДУ «Інституту регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»,
к.ф.-м.н.

В.В. Демченко